

חכמת נשים, מאת ש"י עגנון

מירב ראובינוף, צוות לב לדעת.

שיתוף (<http://www.addthis.com/bookmark.php?v=250&username=xa-4d2092fd4f7c0016>)

הדפסה

ייצוא (lesson_export/4673/)

מקצוע: ספרות

נושא: סיפור קצר

הצעה להוראת סיפורו של עגנון: "חכמת נשים". הסיפור מעלה נקודות חשובות הקשורות למעמדן של הנשים, תפקידן והקונפליקט שלהן בין לימוד תורה לחינוך הילדים.

הקדמה:

סיפור זה נכתב ע"י עגנון כזיכרון לאישה בשם שושנה פרסיץ. להלן כמה פרטים עליה מאתר ויקיפדיה (מודגשים פרטים החשובים להבנת הסיפור):

"שושנה פרסיץ (16 בנובמבר 1893 – 22 במרץ 1969) הייתה חברת הכנסת הראשונה עד השלישית מטעם סיעת הציונים הכלליים, יו"ר ועדת החינוך של הכנסת, מראשי הציונים הכלליים והאישה הבכירה במפלגה זו. מזכירת כבוד של האגודה הציונית 'חובבי שפת עבר', חברה במרכז ציוני רוסי וצירה בקונגרסים הציוניים ה-16 וה-17, חברת מועצת עיריית תל אביב וראש מחלקת החינוך בה. מייסדת הוצאת הספרים העברית "אמנות", שהוציאה לאור ספרים בתרגום לעברית וספרי מקור לבני ובנות הנעורים. כלת פרס ישראל על פועלה בתחום החינוך (תשכ"ח)...."

ב-1914 קיבלה רשת "תרבות" רישיון ממשלתי לפתיחת בתי ספר עבריים ברוסיה, ופרסיץ נבחרה לחברת מרכז ההסתדרות שלה. במלחמת העולם הראשונה העניקה הרשת חינוך לילדי פליטים יהודים, וב-1918 מנתה יותר מארבע מאות מוסדות ובהם ישיבה, גני ילדים, בתי ספר ובתי מדרש לגנות. פרסיץ זיהתה את הצורך בהוצאה לאור של ספרי לימוד שיתאימו ללומדי העברית, ולשם כך רכשה ב-1917 את בית הדפוס של המכון למדעי המזרח "אמנות הדפוס", שסבל באותה עת מגירעון כבד. היא שינתה את שם בית הדפוס ל"אמנות" והפכה אותו להוצאה לאור של רשת מוסדות "תרבות"....

בראיון לשלמה שבא בעיתון "דבר" בשנת 1963 סיפרה פרסיץ:

"שני דברים הניעו אותי להוציא לאור את ספרי הילדים. גדלתי באווירה של ספרים, ספר היה דבר של קדושה בבית, והסופרים היו בני-בית אצלנו. הם כתבו ולא ידעו בשביל מי. ואז אמרתי: אני אוציא ספרים לילדים, אני אגדל קוראים לסופרים אלה. באותם ימים חשתי עלבון צורב: הנה אנחנו בני עם הספר, ואף על פי כן אין כמעט לרבבות הילדים היהודים ברוסיה ספר משלהם. הבנתי שאם לא יקבלו בילדותם ספרים עבריים הם יאבדו לשפה העברית. רציתי גם שלא יתביישו בספריהם לעומת ספרי הילדים הלועזיים, על כן אמרתי: אוציא להם אותם בצורה יפה.

בתה שולמית הייתה רעייתו של גרשום שוקן, מו"ל עיתון "הארץ", בין נכדיה: עמוס שוקן, מו"ל עיתון "הארץ".

לכבוד יובל שנותיה כתב לכבודה ש"י עגנון, שהידידות ביניהם החלה עוד בתקופה שחיו בגרמניה, סיפור קצר בשם "חכמת נשים".

הערה: המערך כתוב בלשון נקבה כי הופנה לתלמידות. מובן כי אפשר ללמדו גם לתלמידים או לקבוצה מעורבת.

מהלך השיעור:

לימוד -

קריאת הסיפור מתחילתו ועד המילים: "כדי להלעיג לה ולהתלוצץ בה".

הסיפור מתחיל במתח בין יושבי בית המדרש ובין אישה תלמידת חכם שלומדת כל היום תורה, ומתמצאת בכל חלקיה. הבחורים בבית המדרש רוצים להיפטר ממנה והם מחליטים לקחת כריכה מאוד נאה, לשים בפנים דפים ריקים ולקרוא לספר "חכמת נשים". הבחורים יושבים בבית המדרש ומחכים שהאישה תגיע. היא פותחת את הספר ומגלה שכריכתו מהודרת אבל עמודיו ריקים.

כאן תפסיק המורה את הקריאה ותיתן לתלמידות תרגיל כתיבה.

כתיבה -

כתבי בלשון הדומה ללשונו של עגנון, או בלשונך מה עשתה האישה בשלב זה.

ישנן הצעות רבות שעולות, מזריקת הספר או שריפתו, ועד לקיחתו הביתה וכתיבה בו, כתיבת חידושי תורה רגילים, נשיים, או אפילו מתכונים...

לימוד -

המשך קריאת הסיפור, עד המילים: "הרי שלא קיפח הקב"ה חכמתן של נשים".

מסופר שם שהאישה באה אל ביתה ואחרי מחשבה מגיעה למסקנה שאמנם אף אישה לא כתבה ספר תורני משמעותי בדורות הקודמים, אבל בכל התקופות היו נשים בולטות, חשובות ומנהיגות. היא מזכירה את הנשים הבאות:

בתקופת התורה: מרים ובנות צלופחד.

בתקופת השופטים: דבורה.

בתקופת המלכים: חנה, רצפה בת איה, מיכל, אשתו של יונה, חולדה הנביאה.

בתקופת הכתובים: רות, אסתר.

בתקופת המשנה: יהודית, שושנה, בתו של נחוניא חופר שיחין, צפנת בת פניאל, ברוריה.

בתקופת האמוראים: ילתא, בתו של ר' שמואל ראש ישיבת בבלי.

כל הנשים שהוזכרו למדו או לימדו בדרך כלשהיא הלכה, הנהגה או אפילו שירה, כלומר האישה מזכירה דווקא נשים הקשורות לדיבור, ללימוד, לחכמה ולשירה שהרי זהו נושא הסיפור.

- חברותא -

תרגיל בזוגות בחדר מחשבים:

כל זוג ייקח אישה אחת, מבין הנשים הנזכרות ויחפש עליה חומר במחשב, במקורות השונים (מקרא, מדרש, וכד').

הזוג יחפש במחשב תמונות מתאימות, ייצור קולאז' שמתאים לדמות וידפיס את הקולאז' בצבעוני.

כל זוג יסביר למליאה ממה מורכב הקולאז' שיצר, וזה יבליט את ייחודה של דמות נשית זו.

אחר כך יגיד למליאה מה למד מדמות האישה עליה יצר את הקולאז', עם מה בדמות הזדהה ולמה התנגד?

(ראה דוגמא [בנספח מס' 1](https://data.upl.tihon/AGNON1.docx/)).

(למי שאין אפשרות לעשות את התרגיל בחדר מחשבים, יבקש מהתלמידות להשיג את הפרטים על האישה שבחרו בסמארטפונים, ואת הקולאז' יוכלו לעשות באמצעות גזירה מעיתונים צבעוניים).

בשלב זה תמשיך המורה את הקריאה עד סוף הסיפור.

- דין -

- מהו הפתרון שנותן עגנון למיצוי יכולות האישה?
- האם את מסכימה עם פתרון זה? מה השתנה מאז כתב עגנון את הסיפור?
- איך את משלבת תורה בחיך?
- איך את רואה את עצמך בעתיד משלבת לימוד תורה או קריירה
- עם חינוך הילדים וההשקעה בבית?

- התבוננת -

במהלך הקריאה או בסופה ישלב המורה ניתוח ספרותי של היצירה:

מילים מנחות:

- סמני מילה מנחה בקטע המתחיל במילים: "אישה אחרת הייתה מטיחה דברים כלפי מעלה", ומסתיים במילים: "נתברכה בבינה יתרה". (השורש החוזר פעמים רבות הוא השורש ב.ר.ך). מה משמעות מילה זו בהקשר שנכתבה?
- סמני מילה מנחה בקטע המתחיל במילים: "נכנסו בניה הקטנים ומצאוה בוכה" ומסתיים במילים: "שכן דרכו שלך תינוק, אתה נותן לו דבר מתוק והוא מבקש יותר". (השורש החוזר פעמים רבות הוא השורש פ.פ.ר). מה משמעות מילה זו בהקשר שבו נכתבה? מה משמעותה לסיפור כולו?

ארספואטיקה:

בהמשך לגילוי המילה המנחה של השורש פ.פ.ר, כדאי להתייחס לכמה אמירות ארספואטיות שמכניס עגנון, כגון: "שסיפורים טובים מלמדים את מספריהם", או "ועדיין היו התינוקות מבקשים לשמוע עוד, שכן דרכו של תינוק אתה נותן לו דבר מתוק והוא מבקש יותר".

חריזה:

בשלב מסוים עובר עגנון לחרוזים ואנו יכולים ממש לשמוע את האם המספרת:

כך הייתה יושבת עם הילדים
 ופיה מושך כל מיני מגדים
 על מה שהיה ועל מה שעבר
 ואתכם הסליחה אם שכחתי דבר,
 וכל סיפור נחמד וכל סיפור נעים
 ודבריה ידידי בנחת נשמעים...

מבנה מעגלי:

קטע הסיום של הסיפור מקביל בצורה הפוכה לקטע הפותח את הסיפור:

לעומת הספר היפה מבחוץ וריק מבפנים שהכינו לה הבחורים בתחילת הסיפור כדי לצחוק לה, ולא כדי לקרוא בו, על ספריה כותב עגנון כך: "ולפי שהספרים שכתבה נאים מבפנים ונאים מבחוץ חשקה נפשם של בנים לקרות בהם".

ונקמתה בבחורים: "שמותיהם בלבד תפסו כל אותו הכרך שעשו חובשי בית המדרש".

"גדלו הבנים והצלילו בחכמה ובדרך ארץ, ומכאן לחכמת התורה.. בניגוד לחובשי בית המדרש שלא התנהגו כלפיה בדרך ארץ, למרות שכביכול עסקו בתורה..."

הבנים: "היו מייקרים את אמם ומשתבחים בה", לעומת "יש שהיו מתייקרים בה ומגידיים שבחה, ויש שהיו עיניהם צרות בה ואומרים לא נאה תורה לנשים".

על אמם הם קוראים את המקרא: "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, ואומר חכמות נשים בנתה ביתה"

שם הסיפור :

חכמת נשים". עגנון אינו קורא לגיבורת סיפורו בשם, מכיוון שהוא מתייחס בסיפורו יותר לרעיון, לבעיה, לדיון בנושא של מהי באמת חכמת הנשים? לאן הן צריכות לכוון את כישרונותיהן? האם לתורה או לדברים אחרים?

הפתרון שנותן עגנון הוא הכוונת האישה להשתמש בכישרונותיה בתוך ביתה, להנחיל לבניה את סיפורה, ולחנכם. לפיכך בסוף הסיפור הוא חושף את הפסוק:

”חַכְמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה; וְאֵלֶּת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסְנָה.” (משלי י"ד / א').

לפיכך ספר "חוכמת נשים" שמיועד לחידושי תורה שכתבו נשים מכינים הבחורים הוא ריק, ואילו ספר הסיפורים שכתבה האישה לצורך חינוך הבנים מלא עד אפס מקום.

ארמזים: משחק הזיכרון

בסיפור זה ישנם ארמזים רבים. אולי ניתן כאן בקבוצה קטנה לשחק את משחק הזיכרון.

כל תלמידה תקבל כרטיס [\(data/upl/tihon/AGNON2.docx/\)](data/upl/tihon/AGNON2.docx/). מחצית מהתלמידות יקבלו כרטיס עם הביטוי בסיפור, ומחציתן יקבלו כרטיס עם הארמז.

מוציאים שתי תלמידות החוצה, הן נכנסות ומבקשות כל פעם מתלמידה אחרת להקריא את הכתוב בפתק שלה, ולהסביר מה שהבינה ממנו.

כל אחת מהמתחרות מנסה להתאים בין שני הפתקים ולקבל לידיה כמה שיותר "זוגות".

לאחר שיש לאחת המתחרות "זוג", המורה קוראת את ההסבר מתוך הטבלה ומרחיבה.

ביבליוגרפיה:

1. הסיפור נמצא בכרך "מעצמי אל עצמי", עמ' 294-301.

2. "התשתית המקראית והמדרשית לסיפור 'חכמת נשים'", מירב ראובנוף, אתר ספרות ממ"ד [.\(http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/SifrutMmd/IyunBeyezivot/SipurEvre/Agnon.htm\)](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/SifrutMmd/IyunBeyezivot/SipurEvre/Agnon.htm)

תגיות: משפחה ([lessons?school=high&tag=20/](http://www.lessons?school=high&tag=20/)), זוגיות ([lessons?school=high&tag=25/](http://www.lessons?school=high&tag=25/)), תרבות ([lessons?/](http://www.lessons?/)) ([school=high&tag=66](http://www.school=high&tag=66))